

AHMED SADAVI

**FRANKENŠTAJN
U BAGDADU**

Prevod s arapskog Džonatan Rajt
Prevod s engleskog Tatjana Milosavljević

■ Laguna ■

Naslov originala

Ahmed Saadawi

FRANKENSTEIN IN BAGHDAD

Translated from the Arabic by Jonathan Wright

Copyright © Ahmed Saadawi, 2013

English translation copyright © Jonathan Wright, 2018

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

FRANKENŠTAJN U BAGDADU

Likovi

Abdulah: brat Mahmuda el Savadija, koji živi u Amari

Abu Anmar: vlasnik oronulog hotela *Oruba* u Batavinu

Abu Jouni: domar u redakciji časopisa *Hakikat*

Abu Selim: vremešni komšija Elišve i Hadija; muž Umu Selim

Abu Zajdun: stari berberin i nekadašnji član partije Baas, smatraju ga odgovornim što je Danijel osamdeset i neke otišao u rat

Ali Bahir el Saidi: istaknuti pisac, kao i vlasnik i urednik *Hakikata*

Adnan el Anvar: novinar u *Hakikatu*

Aziz Egipćanin: brbljivi lokalni kafedžija

Danijel: Elišvin sin, nestao u iračko-iranskom ratu

Danijel (mlađi): Elišvin unuk, sin njene ćerke Hilde, koja živi u Melburnu

Elišva: vremešna asirska hrišćanka, udovica, živi sama u Batavinu

Faradž, trgovac nekretninama: vlasnik male agencije za promet nekretnina u Batavinu

Farid Šavaf: novinar, piše za *Hakikat*

Hadi, staretinar: tvorac Onoga

Hamu: recepcioner u hotelu *Dilšad*

Hasib Muhamed Džafer: hotelski stražar, čija duša udahnuje život telu Onoga

Hazem Abud: foto-reporter i Mahmudov povremeni sustanar

Hilda: jedna od Elišvinih ćerki iz Melburna: majka Danijela Mlađeg

otac Josija: Elišvin parohijski sveštenik

Lokman: Alžirac nastanjen u hotelu *Oruba*

Mahmud el Savadi: mladi i ambiciozni novinar *Hakikata*

Bogomoljka: gangster političar u Amari

Matilda: druga Elišvina ćerka iz Melburna

Nadir Šamuni: đakon u Elišvinoj crkvi

Nahim Abdaki: Hadijev kasniji ortak u staretinarskom poslu

Naval el Vezir: šarmantna sredovečna filmska rediteljka

Ninus Malko: glava asirske porodice koja boravi neko vreme u Elišvinoj kući

komesar Surur Muhamed Madžid: načelnik tajanstvenog Odseka za praćenje i potragu

Sultan: lični šofer Ali Bahira el Saidija

Umu Ragda: madam u lokalnom bordelu

Umu Selim: vremešna komšinica Elišve i Hadija, žena Abu Selima

Veronika Munib: sredovečna Jermenka, čistačica u hotelu *Oruba*

Zaid Muršid: novinar *Hakikata*

Zejna: prostitutka koja likom pomalo podseća na Naval el Vezir.

Konačni izveštaj

I

Što se tiče aktivnosti Odseka za praćenje i potragu, koji je delimično u nadležnosti civilne uprave međunarodnih koalicionihi snaga u Iraku, specijalni odbor za istragu, kojim lično predsedavam, sačinjen od predstavnika iračkih bezbednosnih i obaveštajnih službi i posmatrača iz američke vojne obaveštajne službe, došao je do sledećih zaključaka:

a. Dvadeset petog septembra 2005. godine, pod direktnim pritiskom s iračke strane, aktivnosti Odseka za praćenje i potragu delimično su obustavljene u svrhu istrage, a odbor je pozvao komesara Surura Muhameda Madžida i njegove pomoćnike da svedoče. Ovi svedoci izvestili su odbor o prirodi posla kojim su se bavili od formiranja Privremene koalicione vlasti u aprilu 2003. godine pa do početka istrage. Jasno je da je Odsek delovao izvan svojih stručnih okvira, predviđenih da se ograničavaju na upravljanje arhivom i čuvanje predmeta i dokumenata. Pod direktnom upravom komesara Madžida, zaposlen je veći broj astrologa i vidovnjaka, svi s visokim platama koje je finansiralo iračko Ministarstvo finansija, a ne američke vlasti. Prema navodima komesara Madžida, njihova jedina svrha sastojala se u tome da iznose predviđanja u vezi

s ozbiljnim incidentima koji će se možda dogoditi u Bagdadu i okolini. Odbor ne može sa sigurnošću utvrditi u kojoj su meri ta predviđanja doprinela predupređivanju bezbednosnih incidenata i jesu li donela ikakvu praktičnu korist.

b. Odbor je utvrdio da je došlo do velikog odliva informacija, i to preko nekog iz Odseka, zbog čega su svi zaposleni kasnije zadržani na ispitivanju.

c. Proverom kompjutera koji se koriste u Odseku, ustanovljeno je da su dokumenti imejlom slati nekome zvanom „pisac“. Daljom istragom, ta osoba je identifikovana i uhapšena na adresi stanovanja, u hotelu *Fanar* u Abu Nuvasovoj ulici. Kod nje nisu pronađena nikakva dokumenta povezana s Odsekom za praćenje i potragu. Utvrđeno je da „pisac“ poseduje tekst priče koju je napisao na osnovu materijala sadržanog u dokumentima koji pripadaju Odseku.

d. Pomenuta priča ima oko dvesta pedeset strana, podeljenih u sedamnaest poglavlja. Stručnjaci iz Odbora proučili su tekst i zaključili da on ne krši nikakve zakonske odredbe, ali su, predostrožnosti radi, preporučili da informacija sadržana u njemu ne bi ni pod kakvim okolnostima smela dospeti u javnost, te da ta priča ne bi smela biti ponovo napisana.

II. Preporuke

a. Odbor preporučuje premeštaj komesara Surura Muhameda Madžida i njegovih pomoćnika, te vraćanje Odseka prvobitnoj dužnosti upravljanja arhivom i dokumentacijom.

Osobe zaposlene kao astrolozi i vidovnjaci trebalo bi da budu otpuštene.

Neophodno je nastaviti razmatranje grešaka koje je Odsek napravio proteklih nekoliko godina, kao i sačuvati dokumenta relevantna za aktivnosti Odseka.

b. Odbor je ustanovio da su podaci u ličnim dokumentima „pisca“ netačni. Iz tog razloga preporučuje se ponovno hapšenje i ispitivanje „pisca“, zarad utvrđivanja njegovog stvarnog identiteta i svih ostalih informacija relevantnih za rad Odseka za praćenje i potragu, kao i identifikacije zaposlenih koji su sarađivali s njim, kako bi se procenile razmere u kojima ovaj slučaj predstavlja pretnju za nacionalnu bezbednost.

U potpisu:
Predsedavajući Odbora

PRVO POGLAVLJE

Ludakinja

1

Eksplorzija je grunula dva minuta pošto se Elišva, starica poznata kao Umu Danijel – Danijelova majka – ukrkala u autobus. Svi putnici se okrenuše da vide šta se dogodilo. Preneražno su posmatrali dok se iznad mnoštva prolaznika dizao oblak dima, ogroman i crn, koji se izvijao s parkirališta nedaleko od Trga Tajaran u centru Bagdada. Mladi su trčali ka poprištu eksplozije, a kola su se sudarala ili naletala na pešačko ostrvo na sredini Trga. Vozači su bili uplašeni i zbunjeni: odasvud je dopirala kakofonija automobilskih sirena i vriske i cike naroda.

Elišvine komšije iz Sedme ulice pričale su posle da je otišla u četvrt Batavin da se moli u Crkvi Svetog Odiša, tamo pored Tehnološkog univerziteta, kao i svake subote, i da se eksplozija zato i dogodila – neki iz tog kraja verovali su da prisustvo Elišve, s njenim duhovnim moćima, ne dopušta da im se desi išta rđavo.

Sedeći u autobusu i gledajući svoja posla, kao da je gluva ili da uopšte i nije tu, Elišva nije ni čula gadnu eksploziju

dvestotinak metara iza sebe. Onako sitna i slaba, zgurila se pored prozora i gledala napolje ne videći ništa, razmišljajući o gorčini u ustima i zloslutnom osećanju kojeg već nekoliko dana nije uspevala da se otrese.

Gorčine će možda i nestati pošto se pričesti. Kad preko telefona čuje glasove svojih ćerki i njihove dece, predahnuće malo od svoje melanholije i njene setne oči ponovo će sinuti. Otac Josija obično sačeka da mu mobilni telefon zazvoni i onda kaže Elišvi da je Matilda na vezi, a ako Matilda ne pozove na vreme, Elišva ume da sačeka još sat vremena i da onda zamoli sveštenika da pozove on Matildu. Pre toga, Elišvine ćerke su povremeno zvale fiksni telefon u crkvi. Ali kad su Amerikanci okupirali Bagdad, njihovi projektili uništili su telefonsku centralu i linije su mesecima bile presečene. Smrt je poput kuge kosila po gradu i Elišvine ćerke su osećale potrebu da svake nedelje provere da li je starica dobro. U prvo vreme, posle nekoliko teških meseci, razgovarale su satelitskim telefonom koji je neka japanska humanitarna organizacija poklonila mladom asirskom svešteniku u crkvi. Kad su uvedene bežične mreže, otac Josija je kupio mobilni telefon i Elišva je tim telefonom pričala sa ćerkama. Pripadnici kongregacije stali bi posle liturgije u red da razgovaraju sa svojim sinovima i ćerkama razasutim po svetu. Narod iz okolne četvrti Karadž el Amana – hrišćani ostalih denominacija, ali i muslimani – dolazio je u crkvu da se besplatno čuje s rodbinom iz inostranstva. S povećanjem broja mobilnih telefona, opala je potražnja za telefonom oca Josije, ali Elišva se zadovoljavala tim ritualom telefonskog razgovora nedeljom iz crkve.

Naboranom rukom na kojoj su se providele vene, Elišva bi naslonila nokiju na uvo. Glasovi njenih ćerki rasterivali su tamu i donosili joj spokoj. Da se sad vrati na Trg Tajaran,

ustanovila bi da je tamo sve mirno, baš kao što je bilo jutros, kad je otišla odatle. Trotoari su očišćeni, a kola koja su se zapalila odvučena. Mrtvi su prevezeni na odeljenje za patologiju, a ranjeni u bolnicu *Kindi*. Biće još malo razbijenog stakla tu i tamo, stubova počađavelih od dima i jedna rupa u asfaltu, mada ona, zbog svog zamućenog vida, neće moći da odredi kolika je.

Kad se liturgija završila, zadržala se tamo još sat vremena. Sedela je u sali parohijskog doma, smeštenog pored crkve, i kad su žene postavile na sto hranu koju su donele, prišla je i jela s ostalima, čisto da ne sedi zaludna. Otac Josija je pokušao još jednom, za svaki slučaj, da dobije Matildu, ali njoj je telefon bio isključen. Verovatno ga je izgubila ili su joj ga ukrali na ulici ili u nekoj prodavnici u Melburnu, gde je živela. Možda je zaboravila da zapiše broj oca Josije ili nešto drugo nije bilo u redu. Sveštenik nije uspeo da dokuči šta je problem, ali sve vreme se trudio da uteši Elišvu, a kad su svi počeli da se razilaze, đakon Nadir Šamuni ponudi joj da je prebaci kući svojom starom volgom. Bila je to druga nedelja bez telefonskog razgovora. Elišva nije uistinu osećala potrebu da čuje glas svojih ćerki. Delom je to bila samo navika, ali možda i nešto važnije od toga: sa ćerkama je mogla da priča o Danijelu. Niko je nije zaista slušao kad je pričala o sinu koga je izgubila pre dvadeset godina, sem njenih ćerki i Svetog velikomučenika Georgija, za čiju se dušu često molila i koji je bio njen svetac zaštitnik. I možda njenog starog mačka Nabua, kome je opadala dlaka i koji je vreme uglavnom provodio spavajući. Čak su i žene u crkvi gubile interesovanje kad bi počela da govori o svom sinu – zato što je povazdan pričala jedno te isto. Stare žene iz njenog komšiluka takođe su se tako ponašale. Neke od njih nisu se više sećale ni Danijelovog lika. Uz to, bio je samo jedan od mnogih koji

su tokom godina umrli. Elišvi je postepeno ponestajalo onih koji su je nekad podržavali u njenom čudnom ubeđenju da je njen sin još živ, i pored toga što se njegov grob, s praznim kovčegom, nalazio na groblju Asirske crkve Istoka.

Elišva nije više nikome poveravala kako veruje da je Danijel još živ. Naprosto je čekala da se čuje s Matildom ili Hildom, zato što one nisu protivrečile toj njenoj ideji, koliko god je bila čudna. Njene ćerke su bile svesne da je uspomena na pokojnog sina ono što njihovu majku održava u životu, stoga su joj radije povlađivale.

Đakon Nadir Šamuni dovezao je Elišvu u Sedmu ulicu u Batavinu, iskrcavši je samo nekoliko koraka od njenih vrata. Ulica je bila tiha. Krvoproliće se okončalo još pre nekoliko sati, ali neki tragovi razaranja još su se jasno videli. Moguće je da je to bila najveća eksplozija u tom kraju. Stari đakon bio je potišten; nije rekao Elišvi ni reč dok je parkirao auto pored bandere. Na stubu je bilo krvi i dlake, na svega nekoliko centimetara od njegovog nosa i gustih sedih brkova. On zadrhta od straha.

Elišva je izašla iz đakonovih kola i mahnula mu u pozdrav. Uputivši se ulicom, čula je sopstvene neužurbane korake na šljunku. Pripremala je odgovor za trenutak kad otvori vrata, a Nabu podigne pogled kao da je pita: „I? Šta je bilo?“

Što je još važnije, spremala se da izgrdi Svetog Georgija. Obećao joj je sinoć da će danas čuti dobre vesti ili da će konačno naći mir i da će njenim mukama doći kraj.

2

Umu Selim se ubrajala u one Elišvine komšinice koje su bile ubeđene kako Elišva poseduje naročite moći i da joj je,

gde god da se nalazi, Božja ruka uvek na ramenu. Znala je čak da nabroji brojne slučajeve koji to i dokazuju. Premda je katkad umela da iskritikuje staricu ili da se rasrdi na nju, vrlo brzo bi joj ponovo ukazivala čast i poštovanje. Kad joj Elišva dođe u posetu i posedi s njom i još nekim njihovim komšinicama u hladovini stare verande iza njene kuće, Umu Selim bi joj prostrla rogozinu, metnula joj jastučice sleva i zdesna, i nasula joj čaj.

Ponekad je umela da pretera i da se ne usteže da pred Elišvom izjavi kako bi, da nije u njemu nekih koji poseduju *barakat* – duhovnu moć – ceo komšiluk bio osuđen na propast i zemlja bi se, po Božjem naređenju, otvorila da ga proguta. Ali ovo uverenje Umu Selim bilo je umnogome poput dima što ga je za vreme tih poslepodnevnih časkanja pučkala iz svoje nargile: dizao se uvis i onda uvijao u zavojite bele oblake što su u vazduhu iščezavali ne stižući da odlebde izvan verande.

Mnogi su Elišvu smatrali samo izlapelom staricom koja je izgubila pamćenje, a dokaz im je bilo to što nije mogla da se seti imena muškaraca – čak ni onih koje je poznavala već pola veka. Katkad ih je samo ošamućeno gledala, kao da su se tek tako, niotkud stvorili u komšiluku.

Umu Selim i druge dobrodušne komšinice zabrinule su se kad je Elišva počela da kazuje čudnovate priče o stvarima koje su joj se dešavale – priče u koje niko pri zdravoj pameti ne bi poverovao. Ostale su se podsmevale govoreći kako su Umu Selim i njene druge naprosto tužne zbog toga što je jedna od njih prešla na mračnu i pustu onostranu obalu, hoteći time da kažu kako celo to društvo ide u istom pravcu.

3

Dva čoveka su bila sigurna da Elišva ne poseduje nikakve naročite moći i da je samo obična luda baba. Prvi je bio Faradž, trgovac nekretninama, vlasnik agencije pod nazivom *Rasul*, u glavnoj ulici u Batavinu. Drugi je bio Hadi, staretinar koji je živio u stračari sklepanoj uza zid Elišvine kuće.

Faradž je proteklih nekoliko godina u više navrata pokušao da ubedi Elišvu da proda svoju staru kuću, ali Elišva je svaki put glatko i bez objašnjenja odbila. Faradžu nije išlo u glavu zašto bi staroj ženi poput nje bilo stalo da živi sama u sedmosobnoj kući, s mačkom kao jedinim društvom. Zašto je ne proda, pitao se, i ne preseli se u neku manju kuću, s više svetla i vazduha, i ne iskoristi ostatak novca da udobno proživi ostatak života?

Faradž nikad nije dobio odgovor na svoje pitanje. Što se pak tiče njenog komšije Hadija, taj je bio neuredan i nabusit, imao je pedeset i nešto godina i većito je zaudarao na alkohol. Jednom prilikom upitao je Elišvu da mu proda starudiju koje je imala punu kuću: dva velika zidna sata, stočice od tikovine različitih veličina, tepihe i nameštaj, i statuice Bogorodice i Malog Isusa od gipsa i slonovače. Imala je više od dvadeset tih statuica raspoređenih po celoj kući, kao i mnoštvo drugih predmeta koje Hadi nije imao vremena da pobliže pogleda.

Hadi, kome samo što oči nisu ispale kad je ugledao sve te stare stvari, od kojih su neke poticale još iz hiljadu devetsto četrdesetih, upitao je Elišvu: „Što ih ne rasprodaš, da ne moraš da brišeš prašinu s njih?“ Ali stara žena ga je samo ispratila do izlaza i otpravila napolje, zatvorivši vrata za njim. Bio je to jedini put da je Hadi video unutrašnjost njene kuće, koja je na njega ostavila utisak nekakvog čudnog muzeja.

Nijedan od te dvojice nikad nije odustao, ali budući da staretnar obično nije bio u pristojnom izdanju, Elišvine komšinice nisu nimalo saosećale s njim. Trgovac nekretninama Faradž više puta je pokušao da ih podstakne da je nagovore da prihvati njegovu ponudu; neke su čak optužile Veroniku Munib, Jermenku iz njihove ulice, da je primila mito od Faradža sa zadatkom da ubedi Elišvu da pređe da živi kod Umu Selim i njenog muža. Faradž nikad nije prestao da se nada. Hadi je, s druge strane, dosađivao Elišvi sve dok nije izgubio interesovanje, posle čega joj je samo dobacivao odbojne poglede kad god bi se mimoišla s njim na ulici.

Elišva nije samo odbila njihove ponude već je prema obojici gajila naročitu mržnju i proklela ih na večiti oganj pakla. U njihovim licima videla je gramzive ljude crne duše, poput jeftinih ćilima s neoperivim mrljama od mastila.

Na spisak onih koje je Elišva mrzela i proklinjala mogao se dodati i berberin Abu Zajdun. Elišva je zbog njega izgubila Danijela: on je bio baasovac koji je dograbio njenog sina za kragnu i odvuкао ga u nepoznato. Ali Abu Zajduna već godinama niko nije viđao. Elišva više nije naletala na njega na ulici, niti ga je iko pred njom pominjao. Otkako je napustio partiju Baas, bio je prezauzet svojim brojnim boljkama i nije ga zanimalo ništa što se dešavalo u komšiluku.

4

Faradž je bio kod kuće kad je snažna eksplozija zatresla Trg Tajaran. Posle tri sata, oko deset pre podne, otvorio je svoju agenciju i ugledao naprsline na velikom izlogu. On prokle svoj baksuzluk, i pored toga što je u dolasku primetio porazbijane izloge na mnogim drugim dućanima u tom kraju.

Štaviše, video je Abu Anmara, vlasnika hotela *Oruba*, odmah tu preko puta, kako u svojoj dišdaši* stoji kao ošamućen na trotoaru posutom krhotinama stakla od razbijenih prozora njegovog starog hotela.

Faradžu je bilo jasno da je Abu Anmar u šoku, ali nije ga bilo briga: nije naročito mario za njega. Njih dvojica bili su sušte suprotnosti, pa čak i nezvanični konkurenti. Poput mnogih drugih vlasnika hotela u Batavinu, Abu Anmar je živio od radnika, studenata i ljudi koji su iz provincije dolazili u Bagdad u bolnice i klinike ili u kupovinu. Tokom protekle decenije, s odlaskom brojnih sezonskih radnika iz Egipta i Sudana, hoteli su počeli da zavise od malobrojnih gostiju koji su u njima takoreći trajno boravili – šoferi na međugradskim autobuskim linijama, studenata kojima se nije dopadao smeštaj u studentskim domovima i ljudima što su radili u restoranima u četvrti Bab el Šarki i Ulici Sadun, u fabrikama u kojima su se proizvodile cipele i druge stvari, kao i na buvljoj pijaci Haradž.

Većina tih ljudi je, međutim, posle aprila dve hiljade treće nestala i sad su mnogi od tih hotela zvrjali gotovo prazni. Da sve bude još gore, na sceni se tada pojavio Faradž, pokušavajući da pridobije goste koji bi, da nije njega, otišli u Abu Anmarov ili neki drugi hotel u tom kraju. Iskoristivši haos i bezakonje u gradu, Faradž se dokopao više kuća za koje se nije znalo čije su. Pretvorio ih je u jeftine pansione, u kojima je izdavao sobe radnicima iz provincije ili porodicama izbeglim s okolnih područja zbog frakcijskih sukoba ili starih krvnih osveta što su se posle pada režima ponovo razbuktale.

* Dugačka bela odora, tradicionalna odeća muškaraca u mnogim arapskim zemljama. (Prim. prev.)

Abu Anmar nije mogao ništa do da gunda i kuka. U Bagdad se doselio s juga, sedamdesetih godina, i nije u prestonici imao nikakve familije ni prijatelja da mu pomognu. U prošlosti se oslanjao na režimske vlasti. Faradž je, s druge strane, imao gomilu rođaka i poznanika i kad je režim pao, posredstvom njih nametnuo se kao autoritet, zadobivši poštovanje ljudi i ozakonivši svoje prisvajanje napuštenih kuća, i pored toga što su svi znali da nema papire kojima bi dokazao da se nalaze u njegovom posedu ili da ih je makar uzeo u najam od države.

Mogao je Faradž da iskoristi svoj narastajući autoritet protiv Elišve. Samo je dvaput video unutrašnjost njene kuće, ali svejedno se namah zaljubio u nju. Verovatno su je podigli irački Jevreji, budući da je bila sagrađena u njihovom omiljenom stilu: unutrašnje dvorište okruženo većim brojem soba u prizemlju i na spratu, s podrumom ispod jedne sobe, koji je imao izlaz na ulicu. Niz kanelurisanih stubova* podupirao je balkone na spratu koji su, sa svojim ogradama od kovanog gvožđa i drveta, stvarali jedinstven estetski efekat. Kuća je imala i dvokrilna drvena vrata s metalnim rezama i bravama, i drvene prozore ojačane metalnim rešetkama i zastakljene oknima urađenim u vitražu. Unutrašnje dvorište bilo je popločano ciglama, udešenim u lepu šaru, a podovi soba, sa svojim malim crnim i belim pločicama, ličili su na šahovske table. Dvorište se nalazilo pod otvorenim nebom, a nekad se prekrivalo belim platnom koje se leti sklanjalo, samo što platno više nije bilo tu. Kuća više nije bila kao pre, ali bila je izdržljiva i pretrpela je samo malu štetu od vode, za razliku od sličnih kuća u ulici. Podrum je u nekom trenutku zazidan, ali

* Kanelure su vertikalni polukružni plitki žlebovi na stubovima; koriste se da bi se vizuelno naglasila vertikalnost stuba. (Prim. prev.)

to i nije bilo važno. Glavni nedostatak je, što se Faradža tiče, bilo to što se jedna soba na spratu potpuno urušila, a mnogo cigala popadalo je iza zida zajedničkog sa susednom kućom, ruševinom u kojoj je stanovao staretinar Hadi. Kupatilo na spratu takođe je bilo ruinirano. Faradž bi morao da uloži nešto novca u popravke i renovacije, ali isplatilo bi se.

Faradž je verovao da bi koliko za pola sata uspeo da izdejstvuje nalog za iseljavanje stare hrišćanke, ali neki glas u glavi opominjao ga je da time rizikuje da prekrši zakon i uvredi ljude, te kako bi možda bilo bolje da prvo proveri kako su ljudi raspoloženi prema njoj. Biće najbolje da sačeka da ona umre, a tada se niko sem njega neće drznuti da preuzme tu kuću, pošto su svi znali koliko je vezan za nju i doživljavali su ga kao budućeg vlasnika, koliko god još Elišva poživela.

„Gledaj to s vedrije strane“, doviknu Faradž Abu Anmaru, koji je kršio ruke u očajanju zbog štete na svojoj zgradi. Abu Anmar na to podiže ruke ka nebu solidarišući se s Faradžovim optimizmom ili možda s rečima „dabogda otišao Bogu na istinu“, upućenim gramzivom trgovcu nekretninama kojim mu se sudbina iz dana u dan izrugivala.

5

Elišva odgurnu mačka sa sofe i otrese rukom gomilu mačjih dlaka. Nije, doduše, mogla da ih vidi, ali pošto je često milovala svog mačka, znala je da mu dlaka otpada i da je ima po celoj kući. I nije joj naročito ni smetala, pod uslovom da je nema na njenom omiljenom mestu na sofi, tačno preko puta velike ikone Svetog velikomučenika Georgija koja je, u izrezbarenom drvenom ramu, visila između manjih, sivkastih fotografija njenog sina i muža. Bile su tu još dve tako velike

slike, Tajna večera i prizor skidanja Hrista s krsta, kao i tri minijature, kopije srednjovekovnih ikona urađene debelim nanosima tuša i izbledele, što su prikazivale različite svece; za neke od njih nije znala ni koji su, zato što ih je njen muž pre mnogo godina okačio tamo. Sve slike su visile tamo gde su prvobitno postavljene, neke u dnevnoj sobi, neke u nje-
noj spavaćoj sobi, neke u Danijelovoj sobi, koja je bila zatvorena, a neke u ostalim napuštenim sobama.

Skoro svake večeri sedala je tu da nastavi jalovi razgovor sa svecem anđeoskog lica. Svetac nije bio u crkvenim haljinama; imao je debeli, sjajni oklop koji mu je pokrivao telo i kacigu s perjanicom, ispod koje mu je virila talasasta plava kosa. Držao je dugačko šiljato koplje i sedeo na snažnom belom konju koji se propinjao ne bi li izbegao čeljusti strašne aždaje što se primicala od ugla slike s namerom da proguta konja, sveca i svu svečevu vojničku opremu.

Elišva nije obraćala pažnju na raskoš detalja. Stavila je debele naočari što su joj visile na uzici oko vrata i zagledala se u smireno anđeosko lice koje nije odavalo nikakva osećanja. Nije bio ni ljut ni očajan, ni sanjiv ni srećan. Naprosto je, odan Bogu, obavljao svoj zadatak.

Elišva nije nalazila utehu u apstraktnim nagađanjima. Prema svom svecu zaštitniku ophodila se kao prema nekom od svojih rođaka, pripadniku svoje razorene, rasejane porodice. Samo joj je još on ostao, ako se izuzmu mačor Nabu i prikaza njenog sina Danijela, koji će se jednog dana sigurno vratiti. Za druge, živela je sama, ali ona je verovala da živi s tri bića – ili s tri duše – čije je prisustvo bilo toliko snažno da se nije osećala usamljenom.

Bila je ljuta zato što njen svetac zaštitnik nije ispunio nijedno od tri obećanja koja mu je iskamčila posle bezbrojnih večeri molbi, preklinjanja i plača. Nije imala još mnogo

vremena na ovom svetu i tražila je od Gospoda znak u vezi s Danijelom – da je živ i da će se vratiti, ili gde se nalaze njegov stvarni grob ili njegovi zemni ostaci. Htela je da upita svog sveca zaštitnika za ta obećanja koja joj je dao, ali čekala je da padne noć, zato što je ikona po danu bila samo slika, neživa i potpuno nepomična, ali noću se otvarao portal između njenog i drugog sveta, i Gospod je silazio, otelovljen u liku sveca, da kroz njega razgovara s Elišvom, jadnom ovčicom koju je ostatak stada napustio i koja se gotovo survała u ambis večnog prokletstva onih što za Boga ne znaju.

Te večeri, pri svetlosti petrolejke, Elišva je videla nabore na staroj slici iza mutnog stakla, ali i svečeve oči i njegovo nežno, lepuškasto lice. Nabu razdražljivo mjauknu izlazeći iz sobe. Dugačka ruka sveca još je držala koplje, ali pogled mu je sad bio na Elišvi. „Suviše si nestrpljiva, Elišva“, reče joj on. „Rekao sam ti da će Gospod okončati tvoje muke i doneti mir tvojoj duši, ili da ćeš čuti radosne vesti. Ali niko ne može naterati Gospoda da dela baš u određenom trenutku.“

Elišva se pola sata prepirala sa svecem, sve dok se njegovo lepo lice nije vratilo u svoje normalno stanje, a sanjivi pogled postao ukočen i nepomičan, što je bio siguran znak da se umorio od te uzaludne rasprave. Pre no što će leći da spava, izgovorila je uobičajene molitve pred velikim drvenim krstom u svojoj spavaćoj sobi i proverila da li Nabu spava u uglu, na maloj prostirci od tigrove kože.

Sutradan, pošto je doručkovala i oprala sudove, ona se iznenadi čuvši uznemirujući zvuk američkih helikoptera apać kako preleću nebom. Pogleda uvis i vide svog sina Danijela, ili barem umisli da ga je videla. To je bio Dani, kako ga je uvek zvala kad je bio mali – predskazanje njenog sveca zaštitnika konačno se obistinilo. Pozvala ga je i došao joj je. „Dođi, sine moj. Dođi, Dani.“

DRUGO POGLAVLJE

Lažov

1

Kako bi priče koje je kazivao zvučale zanimljivije, Hadi je vodio računa da im dodaje primese stvarnosti. Sećao se svih pojedinosti baš svega što mu se dogodilo i obuhvatao ih je svaki put kad je pripovedao svoje doživljaje. Jednog dana bio je u kafani Aziza Egipćanina, sedeći na klupi u ćošku pored izloga i gladeći brkove i račvastu bradu. Kašičicom je nervozno strugao po dnu čaše za čaj i otpio dva gutljaja pre no što je iznova započeo svoju priču, ovog puta zarad nekih gostiju koje je Aziz podstakao da slušaju Hadija. Ti gosti su bili vitka nemačka novinarka tankih usana i debelih naočara na malom nosu, njen mladi irački prevodilac, palestinski foto-reporter i crnomanjasti mladi novinar po imenu Mahmud el Savadi, koji je došao iz grada Amare, u južnom Iraku, i stanovao je u Abu Anmarovom hotelu *Oruba*.

Nemačka novinarka je snimala dokumentarac o bagdadskim novinarima i pratila je Mahmuda el Savadija za vreme njegovog uobičajenog radnog dana. Nije imala u planu da sluša dugu, komplikovanu priču staretinara buljavih očiju

koji je zaudarao na alkohol i svu dronjavu odeću progoreo cigaretama. Izlagala se opasnosti krećući se tako upadljivo ulicama Bagdada i stoga nije uključila kameru, već je samo pila čaj i slušala. Povremeno se okretala prema svom iračkom prevodiocu, koji joj je opširno objašnjavao šta to Hadi govori.

A Hadi je govorio nadugačko i naširoko. Bio je topao prolećni dan i nemačka novinarka je više volela da ostatak tog dana provede napolju. Pritom, u izvesnom trenutku morala se vratiti u hotel *Šeraton*, da transkribuje trake koje je snimila s Mahmudom el Savadijem.

„Ovaj prepričava film“, reče ona Mahmudu dok ju je izvodio iz kafane. „Ukrao je zaplet jednog filma Roberta de Nira.“

„Da, izgleda da mnogo gleda filmove. Ovde u kraju ga svi dobro znaju.“

„Onda je trebalo da ode u Holivud“, reče ona i nasmeja se ulazeći u prevodiočeva kola.

2

Hadiju nije zasmetalo. Neki ljudi izađu usred filma. To je sasvim normalno.

„Gde smo stali?“, upita Hadi kad se Mahmud vratio i seo na klupu preko puta njega. Aziz je stajao držeći prazne čaše za čaj i široko se osmehivao čekajući da Hadi nastavi priču.

„Stigli smo do eksplozije“, reče Aziz.

„Prve ili druge?“, upita Hadi.

„Prve... one na Trgu Tajaran“, odvrati Mahmud čekajući da Hadi skoči sâm sebi u usta tako što će izmeniti neke pojedinosti. Bio je to jedini razlog što je Mahmud bio voljan da po drugi ili treći put odsluša ovu priču – da vidi hoće li Hadi skočiti sâm sebi u usta.

Eksplוזija je bila stravična – i tu Hadi pogleda u Aziza tražeći potvrdu. Hadi beše izjurio iz kafane. Jeo je pasulj, onaj što ga je Ali el Sajed spremao u susednom dućanu, i koji je Hadi svakog jutra doručkovao. Izlazeći iz dućana, suda-rao se s ljudima što su bežali od eksplozije. U nozdrve mu najednom navre zadah – dima, goruće plastike i sundera na sedištima, pečenja ljudskog mesa. Ako ikad u životu nanjušiš nešto slično tome, nikada to nećeš zaboraviti.

Nebo je bilo oblačno i pretio je pljusak. Mnoštvo radnika stajalo je preko puta veličanstvene bele jermenske crkve, s njenim tornjevima u obliku osmougaonih piramida s krstovima na vrhu. Pušeći, ćaskajući, jedući slatkiše kupljene od uličnih prodavaca na širokim trotoarima, ili repu iz turšije i pasulj s obližnjih kolica, čekali su vozila što su dolazila da pokupe radnike potrebne za građevinu ili rušenje. Pored istog ivičnjaka stajala su tri autobusa čekajući putnike za Karadu ili Tehnološki univerzitet, a situacija na drugoj strani ulice bila je umnogome ista: parkirana kola i među njima tezge na kojima su se prodavale cigarete, slatkiši, donji veš i koješta drugo. Jedan sivi džip zaustavio se uz sam ivičnjak i većina radnika koji su sedeli tu poustajala je. Kad su neki od njih prišli, vozilo je eksplodiralo pretvorivši se u plamenu kuglu. Nikome nije bilo ni nakraj pameti da bi se to moglo desiti; sve se odigralo u deliću sekunde. Oni koji nisu bili ranjeni – zato što su se nalazili predaleko ili su bili zaklonjeni telima drugih ljudi ili parkiranim automobilima, ili zato što su nailazili iz sporednih uličica i još se nisu našli u glavnoj kad je eksplozija grunula – svi ti i mnogi drugi ljudi – poput onih u firmama u okolini Jermenske crkve i nekih taksista dugoprugaša – bili su očevici eksplozije koja je progutala vozila i tela ljudi oko njih. Pokidala je električne vodove i pobila ptice. Prozori su se porazbijali, vrata uletela u haustore. Na zidovima okolnih kuća pojavile

su se pukotine, a neke stare tavanice su se urušile. Bilo je i one nevidljive štete, i sve to u jednom jedinom trenutku.

Hadi je posmatrao prizor pošto se pometnja slegla, a ogromni oblak dima podigao. Tragovi crnog dima nastavljali su da se izvijaju s automobila, a iz raznoraznih zapaljenih stvarčica raštrkanih po trotoaru lizali su plamenovi. Policija je stigla brzo i obrazovala kordon. Povređeni su stenjali i ječali, a mrtva tela ležala su razbacana na asfaltu, prekrivena krvlju i oprljena vrelinom. Hadi je ispričao kako je, kad je stigao na poprište eksplozije, ostao da stoji na uglu, pored gvožđare, i odatle smireno gledao šta se događa.

Dok je pripovedao, pripalio je cigaretu i počeo da puši, kao da pokušava da se otarasi zadaha eksplozije. Sviđala mu se ideja da se pojavi na licu mesta tako, poput nekakvog nezainteresovanog nevaljalca, i čekao je da iz izraza svojih slušalaca pročita jesu li na sličan način impresionirani. Ambulantna kola došla su po mrtve i ranjene, a potom su stigli vatrogasci da pogase zapaljene automobile, i šleperi da ih odvuku na neku nepoznatu destinaciju. Mlazevi vode spirali su krv i pepeo. Hadi je pažljivo posmatrao prizor, tragajući pogledom za nečim usred te terevenke smrti i razaranja. Kad je bio siguran da je ugledao to što traži, baci cigaretu na zemlju i požuri da to dohvati pre no što ga moćni vođeni mlaz otera u kanalizaciju. Umotao je stvar u svoj platneni džak, smotao džak pod mišku i otišao odatle.

3

Hadi je stigao kući pre no što se sručio pljusak. Prešao je preko razlabavljenih kamenih ploča u dvorištu, ušao u svoju sobu i spustio smotani platneni džak na svoj krevet. Disanje

mu je bilo toliko teško da je čuo zviždanje u nosu i šištanje u plućima. Htede da uzme onaj džak, ali onda se predomisli i odluči da sačeka. Više je voleo da osluškuje zvuk kiše, koji je isprva bio bojažljiv, da bi se potom pretvorio u jednolično dobovanje. U roku od nekoliko časaka pljuštalo je kao iz kabla, spirajući dvorište, ulice, Trg Tajaran i sve što je ostalo od užasa toga dana.

Bilo bi preterivanje nazvati Hadijevo boravište kućom. Mnogi su ga dobro znali, pogotovo Aziz Egipćanin pre no što se oženio i odrekao raspusnog života. On i Hadi umeli su da sede za Hadijevim stolom i piju do sitnih sati, a bivalo je i da Aziz zatekne Hadija s jednom ili dvema prostitutkama iz Pete ulice. S Hadijem je uvek bilo zabavno, jer taj sebi nije zakidao na zadovoljstvu.

Hadijeva kuća zapravo nije bila njegova, a nije bila ni kuća. To što je bila, najvećim delom nalazilo se u stanju raspadanja. Postojala je samo jedna prostorija, u stražnjem delu; imala je rupe na krovu, a Hadi i njegov ortak po imenu Nahim Abdaki pretvorili su je pre tri godine u svoju bazu.

Hadi i Nahim bili su godinama poznati u tom kraju. Vozili su se naokolo na kolima s konjskom zapregom i kupovali starudiju po domaćinstvima – lonce i šerpe, i neispravne uređaje. Ujutru bi zastali pred Azizovom kafanom da doručkuju i popiju čaj, posle čega su polazili na veliku turneju po Batavinu i Abu Nuvasovoj, na drugoj strani Ulice Sadun. Zatim bi se Nahimovim zaprežnim kolima uputili i u druge delove grada, na jug čak do Karade, gde su iščezavali u sporednim uličicama.

Posle američke invazije, svi su primetili da Hadi i Nahim, usred sveopšteg haosa, iznova podižu ono što su svi nazivali „jevrejskom ruševinom“, i pored toga što tamo nikad niko nije video ništa jevrejsko – ni svećnjak, ni Davidovu zvezdu,

ni natpise na hebrejskom. Hadi je ponovo podigao spoljni zid ruševine, iskoristivši kojekakav građevinski materijal što je ležao naokolo, i ugradio u njega velika drvena vrata što su dotad bila skrivena pod prašinom i hrpama cigala. On i Nahim raščistili su šut iz unutrašnjeg dvorišta i obnovili jedinu valjanu prostoriju u ruševini, ne dirajući oronule zidove i urušene tavanice u ostalim prostorijama. Soba iznad Hadijeve imala je još samo jedan zid, s leve strane, s prozorom. Taj zid pretio je da padne i živog zakopa onoga ko se slučajno zatekne dole u dvorištu, ali nikad nije pao. Narod iz kraja shvatio je naposljetku da su Hadi i njegov prijatelj postali deo komšiluka. Čak ni Faradž, na zlu glasu po prisvajanju kuća koje su njihovi vlasnici napustili, nije pokazivao nikakvo interesovanje za ono što je staretnar uzeo za sebe. Za Faradža je to bila i ostala jevrejska ruševina.

Odakle su došla ta dvojica? Niko nije mnogo razmišljao o tome, zato što je ceo kraj vrveo od došljaka što su se tokom decenija doseljavali u buljucima; niko tu nije mogao za sebe reći da je starosedelac. Posle jedne ili dve godine, Nahim se oženio, iznajmio kuću u Batavinu i odselio se iz Hadijeve kuće, mada su on i Hadi nastavili svoj zajednički posao sa zaprežnim kolima.

Nahim je bio mlađi od Hadija – imao je trideset i nešto godina, možda koju manje od četrdeset – i njih dvojica izgledali su kao otac i sin, iako nisu nimalo ličili. Nahim je imao velike uši na sitnoj glavi punoj dugačke guste kose nalik na konjsku strunu, i čupave, gotovo sastavljene obrve. Hadi je umeo da se našali kako Nahim, doživi li sto dvadesetu, ni tada neće biti ćelav. On sâm je pak zasigurno bio prešao pedesetu, mada mu je bilo teško odrediti godine. Uvek je bio aljkav i razbarušen, nepotkresane račvaste brade, imao je mršavo ali žilavo i energično telo, i koščato lice upalih obraza.

Hadi je svog ortaka zvao Matoro Gundalo. Za razliku od njega, Nahim nije ni pio ni pušio, bio je sitničav u vezi s pitanjima religije i nije dotakao žensko sve dok se nije oženio. Zbog svojih verskih skrupula, upravo je on „osveštao“ kuću kad su se uselili, okačivši na zid u glavnoj sobi uramljeni primerak Ajeta o prestolu iz Kurana.* Zalepio ga je tu, štaviše, kako bi bio siguran da će ga biti teško ukloniti, sem ako se ceo zid ne raspadne. Hadi nije mario za religiju, ali nije želeo da ispadne kako ima nešto protiv, i stoga se pomirio s tim da je taj ajet prvo što svakog jutra ugleda.

Nahim nije poživio dovoljno dugo da otkrije hoće li mu kosa potrajati onoliko koliko je Hadi uvek predskazivao. U trenutku kad je Hadi sedeo u Azizovoj kafani s Mahmudom el Savadijem i nekoliko staraca, kazujući im nastavak svoje priče, Nahim je već nekoliko meseci bio mrtav – ubio ga je automobil-bomba koji je eksplodirao ispred poslovne zgrade u verskom delu Karade, usmrтивši istovremeno još jednog prolaznika i Nahimovog konja. Bilo je teško razdvojiti Nahimove ostatke od konjskih.

Šok izazvan Nahimovom smrću promenio je Hadija. Postao je agresivan. Psovao je i kleo, i gađao kamenicama američke hamere, vozila policije i Nacionalne garde. Zapo-devao je svađu sa svakim ko bi pomenuo Nahima i ono što mu se dogodilo. Neko vreme držao se daleko od svih, ali onda se malo povratio, ponovo se smejaio i pričao fantastične priče, ali kao da je sada imao dva lica, ili dve maske – čim bi se našao nasamo, postajao je sumoran i utučen, kakav ranije

* Ajetul Kursi, doslovno „Ajet o Prestolu“, 255. ajet sure El Beka-re, jedan je od dužih kuranskih ajeta, a i jedan od temeljnih koji govore o utočištu i zaštititi; ti ajeti poznati su kao Ajatul hifz (ajeti zaštite). (Prim. prev.)

nikad nije bio. Takođe, počeo je da pije i po danu, i uvek je u džepu imao pljosku araka* ili viskija, i miris alkohola u dahu. Postao je još prljaviji, brada mu je porasla i retko je prao odeću.

Nahima Abdakija više nisu pominjali, da Hadi ne bi pobesneo i počeo da sipa psovke. I tako je Mahmud el Savadi čuo za Nahima tek kasnije, iz verzije koju je ispričao Aziz Egipćanin.

4

„Gde smo stali?“, upita Hadi pošto je otišao da se olakša u javnom toaletu pored kafane.

„Kod velikog nosa u platnenom džaku“, odvrati umorno Mahmud el Savadi.

„A da, kod nosa.“

Hadi je zakopčavao šlic prilazeći klupi pokraj izloga kafe. Seo je da nastavi priču, a Mahmud, koji se nadao da će ga uhvatiti u laži, razočarano ustanovi kako ovaj nije promenio nijednu pojedinost. Pre no što će otići u klozet, stao je na mestu u priči kad je kiša prestala a on izašao u dvorište noseći onaj platnjeni džak. Pogledavši u nebo, video je oblake kako se razilaze poput pramičaka vate, kao da su svi odjednom ispustili svu vodu iz sebe i sada odlaze. Nekoliko komada polovnog nameštaja stajalo je natopljeno kišnicom, koja će ih neizbežno oštetiti, ali Hadi nije razmišljao o tome. Otišao je u šupu, sklepanu od ostataka nameštaja, gvozdених rešetaka i kuhinjskih kredenaca koje je naslagao uz preostali deo

* Žestoko piće s dodatkom anisa, uobičajeno na Bliskom istoku. (Prim. prev.)

zida, i čučnuo na jednom kraju. Ostatkom šupe dominirao je ogroman leš – telo golog muškarca iz čijih su pojedinih delova curile lepljive svetle tečnosti. Krvi je bilo vrlo malo – mestimične mrlje sasušene krvi na rukama i nogama, i nekoliko ogrebotina i modrica po ramenima i vratu. Bilo je teško reći šta je koža – nije imala ujednačenu boju. Hadi je prišao bliže, u uzani prostor oko leša, i seo pored glave. Deo gde je trebalo da se nalazi nos bio je gadno unakažen, kao da je neka divlja zver odgrizla dobro parče odatle. Hadi je otvorio platneni džak i izvadio onaj predmet. Poslednjih dana utrošio je silne sate u potrazi za tim, a ipak, još se osećao nelagodno držeći ga u ruci. Bio je to sveži nos, još prekriven zgrušanom tamnocrvenom krvlju. On ga drhtavom rukom namesti u crnu rupu na licu leša. Pristajao je savršeno, kao da je leš dobio natrag svoj sopstveni nos.

Hadi je sklonio ruku, obrisao prste o odeću i pogledao to lice s izvesnim nezadovoljstvom, ali njegov zadatak je sada bio obavljen. U stvari, nije bio potpuno završen: morao je da prišije nos na mesto.

Taj nos je bio sve što je trebalo pa da leš bude ceo, i stoga je Hadi sada dovršavao posao. A bio je to grozan posao, kojeg se poduhvatio bez ičije pomoći, i izgledalo je, na neki način, da nema nikakvog smisla, uprkos svim argumentima kojima se služio pokušavajući da objasni svoje postupke onima koji su ga slušali.

„Hteo sam da ga predam na patološko, zato što je to bio ceo-celcat leš, ostavljen na ulici kao da je smeće. A to je ljudsko biće, ljudi moji, čovek“, reče im on.

„Ali nije bio ceo. Ti si ga skrpio“, prigovori neko.

„Skrpio sam ga zato da se ne ponašaju prema njemu kao da je smeće, zato da mu se ukaže poštovanje kao svim drugim mrtvacima i da bude sahranjen kako dolikuje“, objasni Hadi.